

Björklinge Energi ek.för.
717600-7735, REL00012
Ramsjövägen 46
740 30 BJÖRKLINGE

Beslut avseende 2003 års nättariff

Beslut

1. Björklinge Energi ek.för. föreläggs att minska sin sina sammanlagda tariffintäkter för REL00012 för 2003 med ett belopp, om minst 6 300 000 kronor. Beloppet ska överföras till dem som var nätkunder inom REL00012 under 2003. Överföringen ska ha genomförts senast sex (6) månader efter den dag som detta beslut vinner laga kraft.
2. Björklinge Energi ek.för. föreläggs att senast tre (3) månader efter den dag som detta beslut vunnit laga kraft till Energimarknadsinspektionen vid Statens energimyndighet skriftligen redovisa hur Björklinge Energi ek.för. avser att genomföra överföringen. I redovisningen ska tydligt framgå när och hur överföringen avses bli fördelad mellan dem som var kunder år 2003.
3. Björklinge Energi ek.för. föreläggs att senast åtta (8) månader efter den dag som detta beslut vinner laga kraft, skriftligen redovisa till Energimarknadsinspektionen vid Statens energimyndighet när, med vilken fördelning och på vilket sätt överföringen verkställts.

Skäl för beslutet

Tillämplig lagstiftning

Enligt 12 kap. 1 § ellagen (1997:857) har Statens energimyndighet, i sin egenskap av nätmyndighet enligt ellagen, tillsyn över att bestämmelserna i ellagen, samt föreskrifter och villkor som meddelats med stöd av lagen, efterlevs. Enligt Energimyndighetens instruktion¹ utövas Nätmyndighetens uppgifter sedan den 1 januari 2005 av Energimarknadsinspektionen vid Statens energimyndighet.

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen, vilket framgår av 12 kap. 3 § ellagen.

Av 12 kap. 3a § ellagen framgår att om nätmyndigheten avser att utöva tillsyn över en nätkoncessionshavares nättariff ska koncessionshavaren underrättas om detta. Nätmyndigheten får enligt denna paragraf inte meddela ett föreläggande

¹ Förordning (2004:1200) med instruktion för Statens energimyndighet

enligt 12 kap 3 § och som avser en nätkoncessionshavares nättariff för ett visst räkenskapsår om inte nätmyndigheten har underrättat nätkoncessionshavaren senast ett år efter utgången av detta räkenskapsår.

I 3 kap. 9 § ellagen stadgas bl.a. att den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor överföra el för annans räkning. Överföringen av el ska vara av god kvalitet.

Av 4 kap. 1 § ellagen framgår att nättariffer ska vara utformade så, att nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten är skäliga i förhållande till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten. Nättariffer ska vara utformade på sakliga grunder. Bestämmelsen enligt denna lydelse ska tillämpas första gången i fråga om nättariffer som gäller från det räkenskapsår som börjar den 1 juli 2002 eller närmast därefter².

I förarbetena till 4 kap. 1 § ellagen (prop. 2001/02:46 s.19 ff) anges att den gällande regleringen inte ansågs ändamålsenlig eller kunna bidra till att skapa den praxis som lagstiftningen förutsatte. Här angavs bl.a. att som följd av hur skälighetsregeln var utformad blev en nätkoncessionshavares *kostnader* utgångspunkt för bedömningen av skäligheten. Detta var nödvändigt för att kunna bedöma kriteriet ”rimlig avkastning i nätverksamheten”. Att bedöma en nätkoncessionshavares samlade kostnadsmassa ansågs mycket resurskrävande eftersom man måste avgöra om de kostnader som finns är godtagbara eller inte vilket gäller dels om den åtgärd kostnaden hänför sig till kan anses ingå i nätverksamheten, dels om kostnadens storlek är rimlig. Detta arbete var mycket resurskrävande och förutsatte bl.a. djupgående och detaljrik information ur företagens räkenskaper. Den gällande regleringen ansågs därför inte vara ändamålsenlig eller kunna bidra till att skapa den praxis som lagstiftaren förutsatte.

I Statens energimyndighets föreskrifter och allmänna råd om lämnande av vissa uppgifter för bedömning av nättariffers skälighet; STEMFS 2003:3, framgår det dels att alla nätkoncessionshavare är skyldiga att en gång per år rapportera uppgifter till inspektionen, dels vad som ska rapporteras och hur.

För att förenkla läsningen kommer namnet Energimarknadsinspektionen (eller förkortat inspektionen) att användas för att beskriva Nätmyndigheten, Energimarknadsinspektionen och Energimyndigheten.

Enligt förarbetena ska utgångspunkten för skälighetsbedömningen inte vara nätkoncessionshavarens kostnader för verksamheten utan den samlade prestation som nätkoncessionshavaren utför. Bedömningen avser sedan att avgöra om nättariffen, dvs. de samlade intäkterna från denna prestation, kan anses skälig i förhållande till prestationen. Det innebär, enligt förarbetena, att man vid tillsynen

² SFS 1997:857; övergångsbestämmelserna

först måste fastställa den prestation nätkoncessionshavaren utför (jfr prop. 2001/02:56 s 20).

Bedömningen av de objektiva kriterierna ska innefatta förutsättningarna för att bedriva nätverksamhet i det aktuella området. Dessa förutsättningar innefattar de faktorer som nätkoncessionshavaren inte kan påverka, såsom antalet kunder och fördelning på olika kundkategorier, kundernas geografiska läge, överförd energi och effekt med beaktande av fördelning över dygnet och året, klimat och geografiskt läge för nätverksamheten samt kostnaden för överliggande nät. Dessa faktorer bestämmer behovet av främst ledningar, ställverk och transformatorstationer samt mätning, beräkning och rapportering³. Bedömningen av den objektiva prestationen kan dock ske med hjälp av nyckeltal, vilket underlättar tillsynsarbetet.

Vid bedömning av en nätkoncessionshavares sätt att bedriva verksamheten, dvs. de *subjektiva kriterierna*, ska det som nätkoncessionshavaren själv kan påverka beaktas, såsom vilken kvalitet överföringen har i form av avbrott på leveransen. I förarbetena anges att om denna bedömning visar att en nätkoncessionshavares prestation vad gäller leveranskvaliteten markant avviker från övriga nätkoncessionshavares ska detta påverka skälighetsbedömningen i höjande eller sänkande riktning⁴.

I den tidigare lydelsen av 4 kap 1 § ellagen fanns i andra stycket ett stadgande om att konsumentintresset särskilt skulle beaktas vid bedömningen av en nättariffs skälighet. Med det avsågs att det var kundernas intresse av stabila och låga tariffer som skulle beaktas. I lydelsen som infördes 2002 finns inte motsvarande skrivning. Av lagens förarbeten framgår dock att den grundläggande tanken bakom stadgandet finns kvar. Det som förändrats är att lagstiftaren nu övergivit kostnadsperspektivet för ett prestationsperspektiv, vilket än mer stärker kundernas ställning och ytterligare poängterar att tyngdpunkten i bedömningarna ska fokusera på kundernas intresse av en skälig prissättning av nättjänsterna på monopolmarknaden.

Då en skälighetsbedömning ska ske utifrån en prestation får inte den nominella tariffen, dvs. nivån, någon egentlig självständig betydelse. En hög nominell tariff kan vara skälig i sig och en låg nominell tariff kan vara oskälig.

Vad som ovan angivits om syftet med den nya regleringen med utgångspunkt i en fastställelse av den samlade prestationen leder, enligt inspektionens uppfattning, till ett oundgängligt krav på en standardisering av underlaget vid bedömning av skäligheten.

Energimarknadsinspektionen menar vidare att det finns starka skäl att i samband med standardiseringen använda en modell som ger en normerad beräkning av

³ Prop. 2001/02:56 sidan 20

⁴ prop. 2001/02:56 s. 21

visst standardiserat underlag. En modell för skälighetsbedömning möjliggör för inspektionen att göra en likvärdig bedömning av samtliga nätföretags nättariffer.

En modell kan dock aldrig helt avspegla verkligheten. Det är enbart det berörda företaget som har kännedom om eventuella speciella och säregna förutsättningar som ett nätföretag kan ha i sin nätverksamhet. Det torde röra permanenta omständigheter som företagen inte kan påverka eller enskilda händelser av exceptionell karaktär.

Nätnyttomodellen

I myndighetens arbete med att bedöma tariffers skälighet används en modell – Nätnyttomodellen.

I förarbetena till lagändringen 2002⁵ beskrivs också Nätnyttomodellen som ett sätt att beräkna prestationen.

Ett sätt att beskriva den bakomliggande teorin bakom modellen är att Nätnyttomodellen ska värdera vad det skulle kosta för en ny aktör att komma in i området och bedriva nätverksamhet. Aktören skulle då dela de objektiva förutsättningarna som det verkliga företaget har men det är inte berört av det verkliga företags historiska situation. För att kunna värdera den antagne nye aktörens prestation beräknas standardkostnader för kapital, drift och underhåll, nätförluster och för kundspecifika åtgärder. För att modellen ska ta hänsyn till vilken leverans kvalitet det verkliga nätföretaget har finns också en kvalitetsfunktion inbyggd. Aktören förutsätts slutligen ha det verkliga företags kostnader för överliggande nät. Den nya aktörens beräknade kostnader för att bedriva nätverksamhet i området kommer enligt denna beräkning ge ett värde på den objektiva prestationen för det verkliga nätföretaget.

Nätnyttomodellen tar, som nämnts tidigare, hänsyn till de förutsättningar som finns för att bedriva nätverksamhet. Modellen innefattar företags objektiva förutsättningar att bedriva nätverksamheten som de bestäms i lagstiftningen. Detta innefattar antal kunder och fördelning på olika kundkategorier, kundernas geografiska läge, överförd energi och effekt med beaktande av fördelning över dygnet och året samt kostnaderna för överliggande nät. Dessa faktorer bestämmer behovet av främst ledningar, ställverk och transformatorstationer.

Modellen konstruerar utifrån dessa objektiva förutsättningar ett radiellt nät, anslutningsnätet, som klarar av att försörja det aktuella området med el. Anslutningsnätet byggs på ingenjörsmässiga grunder med modern teknik och med huvudsakligen nedgrävda kablar.

Till anslutningsnätet läggs till kostnader för att bygga in redundans i nätet för att tillskapa ett leveranssäkert nät. Detta kvalitetstillägg beräknas utifrån behov av reservkapacitet upp till den gräns kunderna är beredda att betala för säker

⁵ Prop 2001/02:56 s 21

leverans. Från den nivån görs avdrag för inträffade avbrott under året, dvs. en subjektiv förutsättning.

Tillsammans utgör anslutningsnätet och det kvalitetstillägg som beskrivits i stycket ovan det så kallade referensnätet vilket kostnadssätts med standardkostnader som beräknats utifrån branschens egen kostnadskatalog, den s.k. EBR-katalogen 2002 med indexuppräknings⁶. Vidare beräknas på grundval av detta referensnät övriga kapitalkostnader och nätadministrativa kostnader. Slutligen läggs företagets faktiska kostnader för överliggande nät till.

Sammantaget utgör detta den s.k. nätnyttan för området. Nätnyttan jämförs sedan med den inkomst som företaget de facto haft och kvoten kallas debiteringsgrad. En debiteringsgrad större än 1,0 indikerar en oskäligen tariff.

Inspektionens uppfattning är att Nätnyttmodellen beaktar de objektiva och subjektiva förutsättningar som lagstiftaren avsett och som ska leda till en beräknad prestation. Modellen leder, enligt inspektionen, till en väl avvägd uppskattning av denna prestation.

Närmare beskrivning av modellen ges i bilaga 1.

I myndighetens arbete med att bedöma tariffers skälighet används utöver Nätnyttmodellen även andra ekonomiska och tekniska uppgifter rörande företaget.

För att säkerställa att Nätnyttmodellen ger en rättvisande bedömning av den enskilda redovisningsenhetens prestation genomför inspektionen jämförelser med nyckeltal. Dessa nyckeltal beräknas med uppgifter hämtade dels från Nätnyttmodellen och dels från det granskade företagets årsrapport enligt Närings- och teknikutvecklingsverkets föreskrifter och allmänna råd om ändring i Närings- och teknikutvecklingsverkets föreskrifter och allmänna råd om redovisning av nätverksamhet; NUTFS 1998:1

Inspektionen har ställt samman en jämförelse som kontroll av hur väl Nätnyttmodellen passar det aktuella redovisningsområdet. Samtidigt ger sammanställningen en ekonomisk analys som visar vad som eventuellt särskiljer den aktuella enheten från andra jämförbara enheter. Urvalet av dessa enheter grundas på likhet i antal abonnenter, täthet och att enheterna har erhållit en debiteringsgrad mellan 0,95 och 1,1. Denna kontroll resulterar i en rapport som kallas jämförelserapporten⁷. Det innebär att det aktuella redovisningsområdets resultat i Nätnyttmodellen jämförs med andra likvärdiga företag. Av cirka fem

⁶ För materialkostnaden reduceras beloppet med 10 procent då det torde gå att pressa priset genom upphandlingar.

⁷ I Energimarknadsinspektionens kommunikering med företagen benämndes rapporten Ystadsmodellen eller Ystadsrapporten efter det företag som var det första att bli testat i jämförelsen.

jämförbara enheter beräknas ett genomsnitt. Detta utgör det s.k. jämförelseföretaget⁸. Jämförelserapporten ger en översiktlig bild av företagets ekonomiska verksamhet. Rapporten ger en bild av hur specifika eller totala poster avviker eller överensstämmer med jämförelseföretaget.

Utfallet (debiteringsgraden) efter att de av företagen lämnade uppgifterna bearbetats i modellen indikerar om företagets tariffer kan anses skäliga eller inte. Utfallet utgör ett stöd i inspektionens arbete med att välja ut de redovisningsenheter som markant avviker från övriga nätkoncessionshavare för att fortsätta med en fördjupad granskning av dem (prop. s 21). Samtidigt menar inspektionen att om inte det framkommit eller framkommer något specifikt om en enskild redovisningsenhets förutsättningar eller omständigheter, så bör det överuttag som debiteringsgraden utvisat ensamt leda fram till ett beslut om att företaget uttagit en oskälig tariff.

Modellen samt övrig utredning i ärendet och bedömningen härav utgör sammantaget den metod myndigheten tillämpat för att bedöma skäligheten i de av Björklinge Energi ek.för. tillämpade tarifferna och också fastställa det belopp med vilket tariffintäkterna bör sänkas.

Enligt inspektionens uppfattning åligger det nätföretagen att påtala och visa att eventuella särskilda förhållanden föreligger som avviker från normalt. Stöd för detta finns också i förarbetena där det uttalas att de faktiska omständigheter som ligger till grund för bedömningen är omständigheter som nätföretagen själv förser inspektionen med. (jfr prop. 2001/02:56 s.22).

Generella invändningar mot Nätnyttomodellen från de granskade företagen som Energimarknadsinspektionen har beaktat

Många nätföretag har gjort invändningar mot nätmyndighetens användande av Nätnyttomodellen i tillsynsarbetet och mot hur modellen är konstruerad. Invändningar av generell natur berörs översiktligt i det följande.

Tre invändningar som gjorts av ett flertal nätföretag berör användandet av operiodiserade belopp, bedömning av avbrott på överliggande nät, anslutningsavgifter och engångsintäkter. Inspektionens bedömning av dessa är generell för samtliga företagen.

Periodiserade belopp

Enligt ellagen (1997:857) ska nätkoncessionshavarens samlade intäkter från nätverksamheten vara skäliga i förhållande till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten (4 kap. 1 §). Enligt Statens energimyndighets föreskrifter och allmänna råd om lämnande av vissa uppgifter för bedömning av nättariffers

⁸ Alla nätbolags, till inspektionen lämnade, årsrapporter finns offentliggjorda på Energimyndighetens hemsida. De uppgifter för jämförelseföretagen som hämtats från respektive företags Nätnyttorapport har redovisats i en promemoria som företagen haft tillgång till.

skälighet (STEMFS 2003:3) ska företagen dock inte rapportera intäkter och kostnader, utan de *inkomster* och *utgifter* företaget haft under tariffåret. Inspektionen har valt att enligt STEMFS 2003:3 begära in uppgifter om inkomster och utgifter, eftersom det vid rapporteringstillfällena enligt föreskriften inte föreligger någon skyldighet att ha färdigställt årsredovisningarna hos de företag som har kalenderår som redovisningsår. Denna skyldighet inträder först sju månader efter utgången av redovisningsåret. Eftersom inspektionen, enligt ellagen, måste besluta om vilka företag tillsynen ska omfatta före den sista december har inspektionen bedömt att rapporteringen till modellen inte kan vänta till detta senare tillfälle, i alla fall inte under de första åren modellen är i bruk.

Resultatet från det inrapporterade materialet justeras dock under analysarbetet så att inspektionen utgår från *intäkterna och kostnaderna*, dvs. periodiserade belopp. Det innebär inte att den s.k. debiteringsgraden enligt Nätnyttomodellen räknas om utan denna beräkning görs enbart i analysarbetet.

Justeringen sker genom att uppgifter om *intäkterna* hämtas från resultaträkningen i respektive företags årsrapport. Intäkterna omfattar posterna transiteringsintäkter, engångsintäkter och anslutningsavgifter, den s.k. nettoomsättningen. Aktiverat arbete för egen räkning, förändring av lager av produkter i arbete och pågående arbete för annans räkning samt övriga rörelseintäkter har inte inkluderats. *Kostnaderna* har hämtats från den särskilda rapporten i respektive företags årsrapport. Kostnaderna omfattar posterna kostnader för abonnemang till överliggande och angränsande nät. Posten kostnader för transiteringar och inköp av kraft i resultaträkningen har inte använts eftersom den posten inkluderar kostnaden för förlustel som redan finns med i beräkningen av debiteringsgraden, dock som en standardkostnad.

Årsrapporternas korrekthet är, vad avser balans- och resultaträkningarna, intygade av såväl styrelse som revisor och vad gäller särskilda rapporten av styrelsen. Inspektionen har därför inte funnit skäl att åter kräva in de aktuella uppgifterna.

Avbrott från överliggande nät den 23 september 2003

Ett flertal nätföretag har i samband med granskningen av 2003 års tariffer invänt att redovisningsområdet haft avbrott till följd av ett avbrott på stamnätet den 23 september 2003 och menat att de rimligen inte kan ha att bära det ekonomiska ansvaret för detta avbrott.

Inspektionen redovisade under år 2004 sin inställning till hur de ekonomiska konsekvenserna av ett avbrott på överliggande nät, bör hanteras vid tillsynen av lokala eldistributionsföretags nättariffer. Inspektionens principiella uppfattning är att det ur slutkundens (lokalnätskundens) synvinkel i huvudsak saknar betydelse om ett avbrott som kunden drabbas av härrör från lokalnätet eller från det nät till vilket lokalnätet är anslutet. Det kan inte heller anses rimligt att slutkunder ska behöva söka besked om vem som bär ett ansvar och t.ex. söka kompensation från regionnätsägaren eller stamnätsägaren vid avbrott på dessa nät. I ett avtalsförhållande är det brukligt att parterna vänder sig till avtalsparten för

kompensation om man inte fått en fullgod tjänst eller vara. Detta bör även gälla på elnätområdet.

I modellen beaktas därför avbrott (överstigande tre minuter) oavsett om de är hänförliga till lokalnätet eller ett nät på högre spänningsnivåer. Denna myndighetens inställning och hantering har varit redovisad sedan början av 2004. Inspektionen anser det därför rimligt att utgå från att lokalnätsföretagen numera agerar utifrån denna vetskap och t.ex. förhandlat om ersättningsvillkor med sina avtalsparter.

Lokalnätsföretagen kan dock inte med visshet antas ha känt till hur inspektionen avsåg att bedöma kostnaderna för avbrott på överliggande nät och de kan inte heller i varje enskilt fall anses ha haft en rimlig möjlighet att under år 2003 diskutera avtalsvillkor med nätföretag med koncession för överliggande nät. Inspektionens undersökningar ger vid handen att huvudparten av alla oaviserade avbrott på överliggande nät under år 2003 berodde på störningen den 23 september. Inspektionen avser därför att i tillsynen av 2003 års tariffer beakta detta för samtliga företag genom att kostnaden för de oaviserade avbrotten på överliggande nät räknas bort från den del av tariffen som inspektionen anser ligga över den skäligen nivå.

Anslutningsavgifter (engångsintäkt)

Anslutningsavgifter är enligt ellagen en del av nättariffen, varför en granskning av nättariffers skälighet inbegriper även dessa avgifter. Anslutningsavgifter kan variera mellan olika år och inspektionen har därför gjort analyser av detta genom att ta summan av de senaste fyra årens anslutningsavgifter och engångsavgifter samt beräknat ett genomsnitt av dessa. Inspektionen har, genom de av företagen inlämnade årsrapporterna tillförlitliga uppgifter tillgängliga om åtminstone de senaste fyra åren. För tariffår 2003 leder denna beräkning inte till någon markant skillnad på debiteringsgraderna för något av de företag som finns med i tillsynen vid detta tillvägagångssätt. Detsamma gäller således för Björklinge Energi ek.för.. Den genomsnittliga debiteringsgraden bland de granskade företagen är 1,38 med inkomster och utgifter. Med intäkter och kostnader blir den genomsnittliga debiteringsgraden 1,41 och vid justering för anslutningsavgifter och engångsintäkter blir den 1,40. Vid justering för anslutningsavgifter och engångsintäkter används intäkter och kostnader.

Uppgifter och information i det aktuella ärendet

Björklinge Energi ek.för. har till myndigheten inkommit med årsrapport med särskild rapport avseende år 2003.

Företaget har vidare, den 5 april 2004 inkommit med uppgifter, i enlighet med ovan nämnda föreskrifter (STEMFS 2003:3).

Myndigheten meddelade den 20 december 2004 företaget att en fördjupad granskning skulle ske avseende företagets tariffnivåer för år 2003.

Myndigheten har analyserat de lämnade uppgifterna och sammanställt informationen samt myndighetens preliminära bedömning av de anförda invändningarna. Denna sammanställning tillsammans med en analys av företags ekonomiska uppgifter (den s.k. jämförelserapporten + förklaring) skickades till företaget den 28 februari 2006 med möjlighet att lämna synpunkter senast den 22 mars 2006 beträffande eventuella felaktigheter eller direkta missförstånd.

Energimarknadsinspektionens bedömning i det aktuella ärendet

Av utredningen i ärendet framgår följande.

I det aktuella redovisningsområdet fanns år 2003 12 262 kunder. Området hade en täthet om 172,97 m/kund, överförd energi per kund var 19 568 kWh.

På basis av samtliga av nätkoncessionshavaren lämnade uppgifter har inspektionen med stöd av Nätnyttomodellen beräknat värdet av nätkoncessionshavarens prestation till 41 322 940 kronor (nätnyttan) Den samlade inkomsten var 54 762 156 kronor. Redovisningsområdet REL00012 erhöll en debiteringsgrad om 1,34. Detta framgår av den Nätnyttorapport som bifogas detta beslut (bilaga 2) och som företaget tagit del av i december 2004.

Av jämförelserapporten framgår att föreningen har en måttligt låg effektivitet. Föreningen har kostnader som är jämförliga med medelföretaget. Föreningen har inte lämnat några koncernbidrag eller låtit någon få utdelning. Föreningen har sammantaget en stabil ekonomi. Låneräntan är lägre än räntabiliteten på både det egna och totala kapitalet. Björklinge Energis kostnad per inmatad kWh i gränspunkt är lika med medelföretagets. Dock är priset per överförd kWh 3,94 öre högre än medelföretagets. Björklinge Energis enda problem torde vara tariffnivån.

Den framräknade debiteringsgraden indikerar att företaget tagit ut 34 procent mer i nättariff än dess prestation motsvarar och att tariffen således varit oskäligt hög. Denna indikation föranledde inspektionen att den 20 december 2004 besluta att genomföra en fördjupad granskning av företagets tariffintäkter för 2003. I denna granskning har följande omständigheter anförts.

Björklinge Energi ekonomisk förening (Björklinge Energi) har sammanfattningsvis anført att Energimyndigheten ska avskriva tillsynen över föreningens nättariffer av följande skäl:

- Efter rättelse uppgår föreningens debiteringsgrad till 1,27 dvs. under den nivå myndigheten satt som nedre gräns för att utöva tillsyn.
- Någon överkapacitet finns inte i föreningens nät mot bakgrund av på vilket sätt det har uppstått ur de elva nätföretagen.
- Hela det ekonomiska resultatet av föreningens verksamhet går tillbaka till nätkunderna/medlemmarna i form av investeringar och underhåll av elnätet dvs. prestationen som utförts under året motsvarar föreningens samlade intäkter.

Sänkt debiteringsgrad

Efter en rättelse från Björklinge Energis sida sänktes den s.k. debiteringsgraden från 1,33 till 1,29. När sedan Energimarknadsinspektionen vände "på klacken" och tillämpade intäkts- och kostnadsbegreppet istället för inkomster och utgifter så sänktes debiteringsgraden ytterligare ner till 1,27.

Eftersom inspektionen redan på ett mycket tidigt skede deklarerade att endast nätföretag med en debiteringsgrad över 1,30, i normalfallet, skulle tas ut för tillsyn så borde ärendet omgående ha avslutats. Avseende tillsynen för 2004 års tariffer kan Björklinge Energi konstatera att fyra nätföretag, Ålem Energi, Hedemora Energi, Linde Energi och Kramfors Energiverk har fått sina tillsynsärenden avskrivna av skäl att de efter rättningar av inrapporterade värden har hamnat under tillsynsnivån 1,20. Finns det någon konsekvens i myndighetens beslutsfattande så bör även Björklinge Energis ärende avslutas av samma skäl.

Ännu ett argument för Björklinge Energis begäran är att chefen för inspektionen Håkan Heden, vid ett besök hos riksdagens Näringsutskott i början av maj 2005, fick följande direkta fråga från riksdagsmannen och tillika vice ordföranden i Näringsutskottet Per Bill: "om något företag inkommer med en rättelse som innebär att företaget hamnar under tillsynsgränsen 1,30 vad gör ni då?". Svaret från Håkan Heden var: "Då drar vi tillbaka ärendet". Om inte Håkan Heden som högste ansvarig för inspektionen och Nätnyttomodellen står för vad han sagt inför Näringsutskottet finner Björklinge Energi det mycket anmärkningsvärt.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Det Energimarknadsinspektionens chef Håkan Heden sade inför Näringsutskottet den 28 april 2005 var att om nya uppgifter tillkommer i ett ärende med följden att debiteringsgraden sänks, så kommer dessa uppgifter att beaktas i ärendets fortsatta handläggning. Något löfte om avskrivning har inte gjorts.

Beträffande hanteringen av ärenden avseende tillsynen av 2004 års nättariffer, så föreligger en skillnad jämfört med tillsynen av 2003 års tariffer. Vid granskningen av 2004 års tariffer är gränsen för urval till tillsyn satt vid 1,20, medan motsvarande gräns för granskningen av 2003 års tariffer var 1,30. Björklinge Energi hade 2003 en debiteringsgrad på 1,27, vilket är högre än de företag som för 2004 hade en debiteringsgrad under 1,20. Inspektionen anser därför inte att förutsättningarna för hanteringen av 2003 respektive 2004 års tariffillsynsärenden är direkt jämförbara.

Nätets konstruktion

Björklinge Energi har anfört att föreningens koncessionsområde består av elva fusionerade nätföretag. Fusionerna skedde under perioden 1969 till 1974. För att få ett perspektiv på föreningens verklighet i förhållande till Nätnyttomodellens fiktiva nät finns det anledning att kort titta tillbaka på vad som hänt med elförsörjningen inom föreningens nätområde. Det började under tidsperioden 1915 till 1925 då jordbrukare, företagare, hantverkare och stugägare gick samman i små lokala elföreningar för att få elkraft till belysning och motorer. Detta innebar att

alla elva föreningar byggde sitt elnät efter förutsättningar och sina behov. Därför menar föreningen att föreningens verkliga nät, i dess nuvarande utformning, är rätt dimensionerat och därför bör ligga till grund för bedömning av nättariffen.

Björklinge Energi anför vidare att det är orimligt att begära att föreningens nätområde ska kunna motsvara Nätnyttomodellens fiktiva nät vad gäller optimering av byggandet. Detta framstår också som helt uppenbart när man kan konstatera att modellen anser att föreningen behöver endast 687 transformatorstationer när föreningen i det verkliga nätet har 913 st. Att föreningen dessutom har 10 fördelningsstationer, till ett NUAK-värde på ca. 55 miljoner kr beaktas överhuvudtaget inte i modellen. Mängden transformatorstationer återspeglar glesheten samt historiska fakta i föreningens elnät och man anser inte att det handlar om överkapacitet i nätet. Vid de reinvesteringar man årligen genomfört försöker man minska antalet stationer, vilket inte är helt lätt. Det är alltid en avvägning mellan befintlig kundstruktur, byggnadsplaner, tekniska krav och ekonomi. De transformatorområden som byggs upp i Nätnyttomodellen har flera tveksamma kriterier. Bland annat anges maximalt tillåtet spänningsfall till 8 procent. Föreningens erfarenhet är att det inte går att bygga ett elnät i dagens samhälle med så högt spänningsfall. I de fall man har så stora spänningsfall får man klagomål från konsumenterna på "blinkningar, svajande el etc". Föreningen har i sina verkliga beräkningar och nybyggnationer ett internt krav på 5 procent maximalt spänningsfall.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Ur ett tekniskt och ekonomiskt perspektiv vore det mest fördelaktigt att konstruera föreningens nät med en mellanspänningsnivå på 20 kV. Föreningen har valt att endast konstruera en mindre del av sitt nät på 20 kV, trots att föreningens nätkoncession för område har haft en högsta tillåtna spänning på 20 kV sedan 1973. Följande år slutfördes fusionen av de elva nätföretagen. År 2000 var föreningens ledningsnät, enligt tidigare lämnade uppgifter till Energimarknadsinspektionen, fördelat enligt följande: högspänningsnät 12 kV, 720 km, högspänningsnät 24 kV, 197 km och lågspänningsnät 0,4 kV, 1 039 km. Inspektionen har inte att fastställa hur ett nätföretag ska konstruera sitt nät. Det åligger däremot ett nätföretag att, inom ramen för en given nätkoncession, att avgöra hur nätet ska konstrueras. Om företaget väljer ett, i förhållande till prestationen, mindre kostnadseffektivt sätt att konstruera nätet medför detta ingen extra nytta för kunderna. Föreningen kan därmed inte belasta kunderna med den uppkomna merkostnaden. Med hänsyn härtill beaktar inspektionen inte företagets invändningar i denna del.

Avbrottsstatistik och kvalitetstillägg

Björklinge Energi har anförts att det i landet inte finns något enhetligt rapporteringssystem för avbrott, vilket medför att kvaliteten på lämnade uppgifter kan variera betydligt mellan nätbolagen. Dessutom anser Björklinge Energi att man inte får betalt för minskade avbrott och avbrottstider. Om föreningen skulle

halvera sina avbrott skulle det inte göra någon effekt på debiteringsgraden vilket får anses vara orimligt.

Björklinge Energi har vidare anfört att man har en nedåtgående trend på föreningens driftstörningar beroende på de kraftfulla ombyggnationer man genomför varje år (ca 11-12mkr). Mot bakgrund av det som inträffat i södra Sverige vore det mycket olyckligt om man tvingas avbryta denna offensiva satsning. De reinvesteringar man gör är dessutom i linje med samhällets ”krav” den senaste tiden dvs. de luftledningar man har ersätts med nedgrävda elkablar.

Björklinge Energi har anfört att föreningens kunder till övervägande del består av jordbruksfastigheter samt boende i eluppvärmda villor med särskilda krav det ställer på möjligheter till rundmatning vid tillfälliga avbrott ger inte heller något kvalitetstillägg i modellen men däremot stor uppskattning hos föreningens kunder. Om detta råder inget tvivel! I den Nöjd Kund analys föreningen lät göra under hösten 2004 tyckte 99,6 procent av de intervjuade att Björklinge Energi var mycket bra eller bra, endast 0,4 procent tyckte att föreningen var mycket dålig. Projektledaren för marknadsundersökningen ansåg, som en följd av enkäten, att Björklinge Energi ”måste ha Sveriges bästa kundtjänstpersonal”.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

I denna del hänvisar Energimarknadsinspektionen till vad som tidigare redovisats under rubriken ”Gemensam bedömning för samtliga företag som omfattas av tillsynen”.

Kostnader för nätförluster

Björklinge Energi anför att man anser att det är många parametrar i modellen som inte har någon motsvarighet till den verklighet som föreningen lever i. Exempelvis har föreningen i medeltal betalat 28,63 öre/kWh för energiförlusterna 2003, vilket ger en kostnadsökning på nästan 1 miljoner kr mot vad modellen ger. Förlustenergin handlas upp med en koppling mot elbörsen Nordpool. Detta har visat sig vara en ekonomiskt fördelaktig affär, men under 2003 steg börspriset kraftigt. Det innebär att medelpriset hamnade på 28,63 öre/kWh vilket är drygt 7 öre mer per kWh än vad Nätnyttomodellen ger. Det är ett faktum som föreningen lever i bör inte belasta föreningen i Nätnyttomodellen.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Principerna för hur modellens pris på förlustel har bestämts utifrån följande:

- ett pris som nätföretagen i verkligheten kan handla förlustelen för, dvs. spotpriset på Nordpool plus ersättning till elhandelsföretaget
- ett pris som kan vara relativt stabilt mellan åren (relativt långsiktig prissäkringsstrategi)
- ett pris som ska kunna beräknas av myndigheten på basis av prisnoteringar på den nordiska elbörsen Nordpool.

- ett pris som nätföretagen ska vara informerade om före leveransårets början

Modellens pris för förlustel år 2003 är 21,9 öre/kWh, fördelat på följande poster:

Vägt terminspris Nordpool (YR 2003)	18,5 öre/kWh
Profilpåslag (spotpris 2002)	1,9 öre/kWh
Försäljningspåslag	1,5 öre/kWh

Spridningen på vad företagen faktiskt har betalat för förlustenergi är väldigt stor. Svensk Energi⁹ drar samma slutsats i sin analys av modellen och sluter sig till att nätföretagen borde kunna bli mer effektiva i sitt inköp av förlustenergi och bättre på att prissäkra sig för marknadens svängningar.

Vid modellens beräkning av kostnaderna för förlustel är det också av betydelse hur beräkningen av volymen förlustel genomförs. En schablonfunktion används i modellen för att beräkna storleken på förlustenergi. Denna funktion är täthetsberoende och utgår från en jämförelse med verkliga data.

Sammantaget innebär modellens kostnadsberäkning av förlustel att nätföretagen får i genomsnitt 6 procent högre volym förlustenergi jämfört med verkliga förluster, men i genomsnitt 9 procent lägre ersättning för denna i modellen beräknade volym, än företagens verkliga genomsnittskostnad. Detta stärker antagandet att nätföretagen borde bli mer effektiva i sitt inköp av förlustenergi.

Björklinge Energis kostnad för förlustel uppgick till 28,63 öre/kWh. Denna kostnad ska jämföras med modellens beräknade kostnad på 21,9 öre/kWh.

Modellen gör en balanserad beräkning av den totala kostnaden för förlustel genom beräkning av volymen av förlustel och ett pris per kWh. Varje nätföretag kan till viss mån påverka volymen av förlustel långsiktigt genom de tekniska lösningar som väljs. Nätföretag kan vidare omgående påverka priset på förlustelen genom det inköpsförfarande företaget tillämpar.

Björklinge Energis högre pris för förlustel beror på den upphandling föreningen gjort. Föreningen kan dock även påverka den totala kostnaden för förlustel genom sitt teknikval. Det måste därvid beaktas att modellen ger ersättning för anläggningar på högre spänningsnivåer, men med lägre nätförluster, än vad Björklinge Energi har i det verkliga nätet. Med hänsyn härtill kan inte det föreningen anfört anses innebära att föreningen systematiskt har missgynnats av modellen. Skäl saknas därför att beakta det anförda vid bedömningen av om föreningen tillämpat skäliga tariffer.

⁹Svensk Energi – Swedenergy – AB, Analys av Nätnyttomodellen – En första återkoppling (2204-12-19)", 2004

Anläggningsvärden

Björklinge Energi har vidare anført att kapitalbasen i modellen uppgår till 347 miljoner kr istället för föreningens verkliga NUA-k-värde på cirka 543 miljoner kr innebär att modellens värde blir drygt 196 miljoner kr lägre än föreningens verkliga värde och detta leder i sin tur till att föreningens beräknade kapitalkostnader samt kostnader för drift och underhåll blir väsentligt lägre än verklighetens.

Föreningen ägs av sina nätkunder, cirka 10 000 stycken. Föreningen har anført att man inte som ett kommunalt ägt nätbolag kan finansiera sina investeringar i elnätet genom exempelvis omfördela skattemedel. Föreningen delar heller inte ut några vinster eller på annat sätt subventionerar sina medlemmar. Allt överskott i verksamheten samt därutöver även lånefinansiering används till investeringar i elnätet. Som ett led i att ytterligare förbättra för föreningens kunder har man börjat arbetet med att införa definitiva fakturor. Senast under år 2007, dvs. cirka två år innan lagen träder i full kraft, ska föreningens kunder få en månadsvis avläst faktura. Föreningen har inte heller för avsikt att av den anledningen höja sina tariffer trots ökade kostnader om cirka 2,5 miljoner kr/år.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Modellen beräknar drift- och underhåll utifrån att modellen konstruerar ett referensnät med 100 procent jordkabel på låg- och mellanspanningsnivå. Detta referensnät har lägre kostnad för drift- och underhåll, men högre kapitalkostnader, jämfört med de flesta verkliga nät. Anledningen är att företagens verkliga nät vanligtvis är äldre och består av både luftledning och jordkabel, med en mindre andel jordkabel.

Eftersom modellen konstruerar ett referensnät, med den nu befintliga tekniken och huvudsakligen med jordkabel, måste även drift- och underhåll beräknas utifrån ett sådant nät. Om drift- och underhållskostnad på ett nytt jordförlagt nät skulle beräknas lika som för ett äldre luftledningsnät, skulle företagen överkompenseras. Den valda konstruktionen, med ett nykonstruerat referensnät som läggs till grund för investeringskostnader m.m., ger företagen täckning för såväl DoU som kapitalkostnader under samma förutsättning – referensnätet.

En utgångspunkt för modellen är det framtidsytande perspektivet. En studie från Svensk Energi¹⁰ kommer till slutsatsen att jordkabel, i de flesta fall, leder till lägre totala kostnader jämfört med luftledning. Detta beror främst på de lägre drift- och underhålls- och samhällskostnaderna. De företag som har i uppdrag att bedriva nätverksamhet måste bedöma och värdera fördelningen mellan drift- och underhåll och kapitalkostnader, samt hur fördelningen mellan dessa kostnader är så effektiv som möjligt. Modellen ger därmed incitament till investering i ny och bättre teknik, med bättre leverans kvalitet för kunderna som följd.

¹⁰ Livscykelanalyser på olika ledningsalternativ, Birger Eriksson, Svensk Energi. Studien är refererad i Ny Teknik den 27 november 2002 och den 11 januari 2005.

Föreningens referensnät enligt modellen består på låg- och mellanspänningsnivå helt av ny jordkabel. Föreningens verkliga nät består av 48,5 procent jordkabel till följd av det teknikval företaget har gjort.

Varken i modellen eller i denna tillsyn, som avser om Björklinge Energi tillämpat en skälig tariffnivå, gör inspektionen en ingående bedömning av den av föreningen valda fördelningen av verkliga kostnader mellan drift- och underhåll och kapitalkostnader. Det saknas därför anledning att vid bedömningen av Björklinge Energis intäktsnivå ensidigt beakta att föreningen haft högre kostnader för drift- och underhåll än vad modellen beräknar.

Periodisering

Björklinge Energi har vidare anfört att eftersom Nätnyttomodellen inte tar hänsyn till periodiseringar får det vissa följder. Föreningen rapporterade för år 2003 cirka 14,5 miljoner kr i regionnätskostnader (senaste rapporteringen februari 2005). År 2004 kommer man att ha 16,3 miljoner kr i regionnätskostnader. Orsaken till denna skillnad är att slutfakturorna med högbelastningsavgifter (straffavgifter pga. överuttag) hamnar året efter.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Som tidigare redovisats kommer periodiserade belopp att ligga till grund för beräkningarna i det slutliga beslutet.

Anslutningsavgifter

Björklinge Energi har anfört att anslutningsavgifter ska ses som en intäkt i Nätnyttomodellen. Det anser föreningen är felaktigt eftersom föreningens kostnader uppgår till motsvarande belopp; någon vinst gör föreningen således inte på denna typ av arbeten. Föreningen tycker inte att kollektivet ska betala för enskilda nyanslutningar utan de kostnaderna bör bäras av den som orsakat dessa. Under år 2003 och 2004 ökade föreningens intäkter för nyanslutning kraftigt beroende på det nya bygget av E4 genom föreningens nätområde samt anslutningar av 3G-master. 2001-2002 hade man i medeltal 742 tkr i anslutningsavgifter medan åren 2003-2004 låg på 2 201 tkr. Prövning av anslutningsavgifternas skälighet prövas dessutom i en annan ordning hos Energimyndigheten och bör av den anledningen inte tas med i Nätnyttomodellen.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Anslutningsavgifter är enligt ellagen en del av nättariffen, varför en granskning av nättariffers skälighet måste inbegripa anslutningsavgifter. Anslutningsavgifter kan variera mellan olika år och inspektionen har därför gjort analyser av detta genom att ta summan av de senaste fyra årens anslutningsavgifter och engångsavgifter samt beräknat ett genomsnitt av dessa. Inspektionen har, genom de av företagen inlämnade årsrapporterna tillförlitliga uppgifter tillgängliga om åtminstone de senaste fyra åren. För år 2003 blir det inte någon stor skillnad på debiteringsgraderna för något av de företag som finns med i tillsynen vid detta tillvägagångssätt. Inspektionen kommer att följa upp detta under kommande år och visar det sig behövt kan modellen komma att förändras. Dessutom bör det vara så att om

anslutningsavgifterna är höga ett år i jämförelse med ett annat så måste rimligen även kostnaderna för anslutningar vara höga samma år i jämförelse med ett annat år.

Nätnyttomodellen

Björklinge Energi anser att Energimarknadsinspektionen inte tar hänsyn till att Björklinge Energi av historiska skäl lever med ett elnät som i alla delar inte är rationellt. Att man i en teoretisk modell kommer fram till att man skulle kunna göra det bättre om man fick bygga upp elnätet från början är ingen överraskning för Björklinge Energi. Den intressanta frågan är hur man kommer dit på ett för kunderna praktiskt och ekonomiskt acceptabelt sätt.

Ingen hänsyn tas till Björklinge Energis nätstruktur

Vid de ombyggnationer som gjorts under de snart 40 år som Björklinge Energi funnits har det alltid gjorts en rimlighetsbedömning, både tekniskt och ekonomiskt, vilken spänningsnivå som ska väljas. Det har resulterat i att äldre nät som drevs med 3 kV eller 6 kV vid spänningsomläggning kan ha hamnat på 20 kV nivån. Andra nätområden har vid samma bedömning valts att läggas på 10 kV nivån.

En spänningomläggning av 10 kV nätet till 20 kV skulle för Björklinge Energi medföra en investering på ca 450 miljoner kr (motsvarande ca 45 000 kr/per kund) och t.ex. innebära att alla befintliga 10 kV kablar skulle få bytas ut, alla transformatorer och 10 kV ställverk bytas etc. 20 kV nätet används idag som ett slags "regionledningar" inom Björklinge Energis område och har medvetet hållits rena från distributionstransformatorer eftersom detta annars avsevärt skulle försämra möjligheten till reservmatning vid underhållsarbeten och driftstörningar samt att varje transformator är en möjlig felkälla. Detta är i allra högsta grad till nytta för kunderna som annars skulle få betydligt fler avbrott.

Det historiskt tagna beslutet att driva Björklinge Energi med två spänningsnivåer var tekniskt och ekonomiskt det rätta och ger kunderna stor nytta i form av färre drabbade vid störningar. Med hänsyn till kundens nytta skulle samma beslut tas igen om frågan skulle aktualiseras. Inspektionen har fel när man påstår att kunden inte har någon extra nytta av att man valt att behålla 10 kV som distributions-spänning och det är fel att Björklinge Energi inte får tillgodoräkna sig detta i modellen.

Konsekvenser med stora 20 kV nät

Nya rön i spåren av orkanen Gudrun visar att man vid kablifiering av hela landsbygdsnät inte klarar att uppfylla kraven på högsta tillåtna spänningssättning av jordtag enligt starkströmsföreskrifterna §B73 samt att den reläskyddsfilosofi som användas idag inte är tillämplig vid stora utbredda kabelnät.

Ett sådant 20 kV nät med ca 900 km 20 kV kabel fördelat på 3 st inmatningspunkter från regionnätet (300 km kabel/inmatningspunkt) skulle vara tekniskt omöjligt med dagens teknik att driva med föreskriftsenlig säkerhet bl.a. beroende

på orimligt stora aktiva felströmmar vid jordfel samt för stora spänningsfall i ytterområdena. Enda möjligheten är i så fall att öka antalet inmatningspunkter från regionnätet, men det faller på att man då tvingas bygga om regionnätet och i stället öka antalet 70/20 kV transformeringar.

Det föreslagna 20 kV nätet skulle medföra mycket höga jordfelsströmmar som i praktiken omöjliggör uppfyllandet av föreskrifternas krav om spänningssättning av jordtag. Vid fel på högspänningsnätet innebär det att kunderna i hemmet kan utsättas för farliga spänningsnivåer i t.ex. diskbänk och andra jordade föremål. Risker för elolyckor skulle därmed öka.

Sjunkande leveranssäkerhet på landsbygden

Enligt skaparen av Nätnyttomodellen, Mats B-O Larssons, egen beskrivning av referensnätet kommer: "tveklöst leveranssäkerheten i de glesare delarna av de nya stora näten att sjunka" ("Nätnyttomodellen från insidan" s. 53, som ligger utlagd på Energimyndighetens hemsida). Han förordar någon form av mätning med statistisk metodik för att säkerställa att detta inte sker. Björklinge Energi finner det anmärkningsvärt att inspektionen förespråkar en modell som försämrar leveranssäkerheten i de glesare delarna av nätet. Ett sådant ställningstagande borde föregås av ett politiskt beslut där man är överens om att det är den vägen branschen ska gå. Eftersom Björklinge Energis elnätssdistribution till största del sker på landsbygden känns frågan mycket angelägen.

Nätnyttomodellen kontra samhällets utveckling

Var någonstans i geografin som ledningar och transformatorstationer placeras påverkas av samhällets utveckling. Som exempel kan nämnas att Björklinge Energis fördelningsstationer ligger utanför de större samhällena och ingen av dem är placerade med hänsyn till belastningscentrum, vilket vore det optimala. Den nuvarande placeringen bestämdes i många fall på 1920-talet vid en tid då ingen kunde förutspå i vilken riktning samhället skulle utvecklas eller vilken betydelse elektriciteten skulle få i människors liv.

Vid varje tillfälle som det blivit aktuellt att reinvestera i en fördelningsstation har det undersökts om det är möjligt att flytta fördelningsstationerna närmare belastningscentrum, men resultatet har alltid blivit att det av ekonomiska skäl inte går att genomföra, eftersom man då skulle tvingas att bygga om alla utgående högspänningsledningar från stationen. Nätnyttomodellen förordar att transformatorstationerna med tillhörande ställverk placeras mitt i samhället där belastningscentrum oftast ligger. Inte ens branschfolk skulle anse detta vara estetiskt tilltalande.

Nätnyttomodellen är alltid inaktuell

Samhället är inte statiskt vilket i detta fall gör att referensmodellen alltid kommer att ge inaktuella resultat. När nätet förändras t.ex. på grund av en nyanslutning eller att belastningsuttagen förändras så förändras modellenätet och därmed debiteringsgraden. Referensnätet ser alltså annorlunda ut med sommar- resp. vinterbelastningar. Vissa kunder har sin höglast sommartid medan andra har sin

höglast vintertid. Att energiuttaget nu sjunker vart efter att kunderna minskar sin energiförbrukning t.ex. genom installation av värmepumpar innebär inte att Björklinge Energi kan bygga om sitt nät i samma takt.

I eluppvärmda villaområden sjunker energiuttagen medan effektuttaget kvarstår eftersom värmepumparnas effektivitet försämras vid sjunkande temperatur. I det läget måste värmepumpen få hjälp med uppvärmningen av en elpatron. I praktiken så innebär detta att Björklinge Energi måste tillhandahålla ett elnät som klarar en maxbelastning, men eftersom energiuttaget blir relativt litet kommer Nätnyttomodellen att räkna fram ett fiktivt nät som är för klen.

Inköp på högre spänningsnivå

Om Björklinge Energi i sina inmatningspunkter skulle köpa sin kraft på en högre spänningsnivå t.ex. 70 kV istället för som idag 20 kV skulle Nätnyttomodellen lägga in en transformering extra från 70 kV till 10 kV. Rent fysiskt innebär ett inköp ingen skillnad för Björklinge Energi, men påverkan på modellens räknasätt blir mycket stor. Kunderna får ingen praktisk eller ekonomisk nytta av att Björklinge Energi köper sin kraft på uppsidan av 70/20 kV transformatorn istället för som nu på 20 kV sidan men modellen räknar fram helt olika strukturer på näten. Exemplet visar på stora svagheter i modellen med slumpmässigt utfall.

Kostnadernas påverkan på debiteringsgraden

Björklinge Energi har idag tre inmatningspunkter från regionnätet. Möjlighet finns idag för Björklinge Energi att få en fjärde inmatning från en regionstation som idag endast används för reservmatning vid fel. Kostnaden för en fjärde inmatning beräknas till ca 1,1 miljoner kr/år och bedöms av Björklinge Energi som ekonomiskt inte försvarbar med hänsyn till den nytta kunderna skulle få i praktiken. Dock skulle det ha en positiv effekt på den teoretiska modellen, ju mer Björklinge Energi ökar sina kostnader desto lägre blir debiteringsgraden. Företagsekonomiskt felaktiga beslut med ökade kostnader har en positiv inverkan på debiteringsgraden.

Antalet transformatorstationer

I Sverige byggs elnätet upp med 10/0,4 kV nätstationer där man för att klara spänningsfallen som tumregel brukar ange att lågspänningsgrupperna inte bör vara längre än 500 m. En sådan tumregel ger ett visst antal transformatorer i nätet, för Björklinge Energis del drygt 900 st. I andra länder har man andra filosofier, i USA bygger man t.ex. istället med ett mer utbrett högspänningsnät med fler transformatorstationer per kund.

Kunden har stor nytta av att man istället för få transformatorer med långa lågspänningsledningarna med stora spänningsfall istället har fler transformatorer med kortare lågspänningsledningarna. Fler transformatorer innebär också att färre kunder blir drabbade vid fel på lågspänningsidan. Vilket argument har inspektionen för att använda antalet transformatorstationer som underlag för drift- och underhållskostnaderna när det inte finns något konkret samband mellan kostnaderna och antalet transformatorer?

Spänningsnivå

Vid dimensionering av modellens nät får det maximala spänningsfallet enligt inspektionen vara högst 8 procent. För kunden innebär det en lägsta spänning på ca 212 V om man utgår från den nominella spänningen 230 V. Enligt standard-spänningsnormen SS 421 05 01 får spänningen variera med +6 procent resp. -10 procent, dvs. 212 V ska enligt normen vara en godkänd spänningsnivå. Problemet är att kunden inte accepterar 212 V som leveransspänning eftersom hans elapparater då inte fungerar som de ska. Till detta ska läggas spänningsfallet i kundens egen anläggning som enligt starkströmsföreskrifternas del 525 inte bör överstiga 4 procent vilket ger en spänningsnivå i kundens eluttag på 203 V. Erfarenhetsmässigt vet Björklinge Energi att ett nät som ger 203 V i kundens uttag medför stora problem för kunden. Varje tillslag av en motor i ett så svagt elnät skulle medföra att t.ex. en TV-apparat slocknar.

Dimensioneras nätet enligt modellen innebär det också att det inte finns det minsta utrymme att ansluta en ny kund till nätet. Varje anslutning av en ny kund skulle medföra att nätet måste förstärkas, dvs. kablar grävas upp och bytas ut, vägar grävas sönder etc. Anledningen till att inspektionen använder sig av 8 procent för att räkna fram det maximala spänningsfallet är enligt Björklinge Energis uppfattning att det ger färre antal transformatorer och lägre anläggningsvärde i modellen.

Driftstörningar

I den av inspektionen föreslagna Nätnyttomodellen har antalet linjer på mellan-spänningsnivån beräknats till sju för Björklinge Energi. Det betyder att man dels får ett större antal kunder per linje, dels att man blandar tätorts- och landsbygds-distribution på samma linje. Ett kabelfel vintertid skulle med modellens nät få till följd att man inte klarar att reparera felet inom tolv timmar varvid straffavgifter ska utbetalas till drabbade kunder. Ett fel i Nätnyttomodellens nät drabbar tusentals kunder mot några hundra i Björklinge Energis nät. I ett nät med så stora brister skulle kunden också kunna hävda att Björklinge Energi inte gjort vad man rimligen kan begära för att begränsa verkningarna av en driftstörning. Detta sin tur leder till att kunden kan kräva ersättning med hänvisning till produktansvarslagen.

Har kunden någon nytta av ett elnät med så låg driftsäkerhet och där avbrotts-tiderna riskerar att bli oförsvarbart långa? Björklinge Energi måste tillsvidare dimensionera sina resurser efter det nät Björklinge Energi lever med, något annat accepterar inte kunderna.

Leveranssäkerhet

Björklinge Energi har satsat relativt mycket för att minska verkningarna av driftstörningar via reservmatningsvägar och möjlighet att via fjärrstyrning lägga om driften. Nätnyttomodellen tar endast i ringa omfattning hänsyn till behovet av reservmatning, framför allt tar den inte hänsyn till de individuella kundernas behov av reservmatning, större industrier etc. Behovet av reservmatningsvägar

kan enbart avgöras av nätägaren tillsammans med kunderna och inte av en schablon i en teoretisk modell.

Björklinge Energis 20 kV nät fungerar som reservmatningsvägar för inmatningspunkterna från regionnätet. Detta innebär att vid t. ex transformatorhaveri i en inmatningspunkt kan Björklinge Energi klara reservmatning via eget 20 kV nät. Inspektionens modell behandlar inte detta och Björklinge Energi får inte heller här något mervärde trots att det i allra högsta grad är till nytta för kunderna. Björklinge Energis reinvesteringar sker idag till största delen i landbygdsnäten som också utgör merparten av den totala ledningslängden.

Gemensam bedömning

Inspektionen använder sig enligt egen utsaga av generaliseringar och medelvärdesbedömningar i modellen som varken kan eller avser att motsvara nätföretagens verksamhet. Att då använda modellen som underlag för att bedöma det enskilda företags effektivitet och prissättning faller på sin egen orimlighet.

Logiskt sett innebär detta att vissa företag t.ex. pga. sin nätstruktur kommer att hamna snett i bedömningen i jämförelse med det ideala nätet. Ur rättssäkerhetssynpunkt är generella jämförelser förkastligt och kan om de publiceras förorsaka de drabbade företagen stor skada i form av förlorad goodwill. Att sedan använda den teoretiska modellen (som inspektionen själv anser inte speglar verkligheten) som underlag för att tvinga Björklinge Energi att sänka sina nätavgifter till en nivå som gör att Björklinge Energi inte kan bedriva sin verksamhet vidare saknar all rättslig grund.

Konsekvenser vid återbetalningsbeslut

Vilka blir då konsekvenserna för Björklinge Energi om föreningen tvingas att sänka = återbetala till sina nätkunder 815 kr/kund och år? Enligt årsrapporten avseende 2003 hade föreningen då 12 294 nätkunder, en återbetalning skulle alltså kosta oss drygt 10 miljoner kr i både försämrad likviditet och i resultat. Föreningens resultat efter finansiella poster har för nedanstående år uppgått till:

2005	2004	2003	Totalt
5 723 000 kr	3 713 000 kr	8 585 000 kr	18 021 000 kr

Med en återbetalning enligt ovan skulle föreningen i stället visa en förlust på drygt 12 miljoner kr för de tre åren. Dessutom skulle likviditeten försämras med 30 miljoner kr för perioden. Mot bakgrund av att Björklinge Energi idag investerar ca 14 miljoner kr per år i Björklinge Energis elnät, dvs. i princip hela den likviditet som byggs upp under året är det inte svårt att räkna ut att Björklinge Energi inom bara några år skulle sakna alla möjligheter att kunna investera i ett bättre elnät, utan egen likviditet till investeringar och knappast någon möjlighet till extern finansiering pga. den negativa resultatutvecklingen. Om Björklinge Energi måste anpassa intäkterna i nivå med inspektionens teoretiska modell kommer Björklinge Energi tvingas att kraftigt reducera kostnaderna vilket, med stor sannolikhet, inom en kortare period leder till att företaget avvecklas. Detta

trots att Björklinge Energis nätavgifter inte är högre än andra elnätföretag med jämförbara förutsättningar och att både kunderna och ägarna önskar driva Björklinge Energi vidare med nuvarande prissättning.

Den nye ägaren som utses kommer av ekonomiska skäl inte heller att klara nuvarande nivå på reinvesteringar och beredskap om inspektionens krav ska uppfyllas. Kunderna skulle få sämre service och på sikt ett försämrat elnät. Kundernas inflytande i det nya företaget skulle minska. Antalet elnätföretag i Sverige skulle minska.

Inspektionen gör i denna del följande bedömning

Det Björklinge Energi anført om modellen föranleder ingen annan bedömning från inspektionen. Syftet med inspektionens tillsyn av nättariffer är begränsad till att tillförsäkra nätkunderna skäliga nättariffer i förhållande till den prestation – i form av nätstruktur, överförd energi och leveranskvalitet – som nätföretaget har utfört. För att kunna göra denna bedömning av nätföretag, som agerar på en monopolmarknad med unika geografiska förutsättningar för varje nätområde, har inspektionen utvecklat Nätnyttomodellen. Nätnyttomodellen konstruerar utifrån nätföretagets faktiska data om kunder, överförda energier och leveranskvalitet, ett referensnät. Detta referensnät är att betrakta som en fiktiv konkurrent till det verkliga nätföretaget. Referensnätet åsätts först ett ekonomiskt värde, vilket i sin tur tillsammans med antalet kunder genererar en ekonomisk ersättning – nätnyttan. Nätnyttan ska ge tillräckligt ekonomiskt utrymme för att såväl täcka driftskostnaderna som ge en skälig avkastning, samtidigt som en god leveranskvalitet kan upprätthållas. Nätnyttan är således den fiktiva konkurrentens prisnivå som det verkliga nätföretaget har att konkurrera mot. Hur nätföretaget sedan rent faktiskt möter denna konkurrens genom tekniska lösningar samt nivå på leveranskvalitet (inom ellagens krav), avkastningskrav och effektivitet faller utanför inspektionens tillsyn av nättariffer.

Energimarknadsinspektionen gör följande samlade bedömning.

Eftersom inspektionen inte kan ha kunskap om specifika omständigheter för varje redovisningsenhet måste det anses åligga respektive företag att uppmärksamma myndigheten på eventuell förekomst av sådana omständigheter. Företaget bör också kunna presentera underlag och en uppfattning om storleken av kostnaden.

Det kan konstateras att det nu aktuella redovisningsområdets nät och förutsättningar att bedriva nätverksamhet inte ser annorlunda ut än de flesta andra redovisningsområdets förutsättningar. Detta innebär att Nätnyttomodellens beräkningar kan användas till grund för skälighetsbedömningen. Debiteringsgraden indikerade att Björklinge Energi ek.för. tagit ut 14 125 824 kr för mycket i nättariff av sina kunder.

Efter justering för oaviserade avbrott på överliggande nät och periodisering utgör det belopp som Björklinge Energi ek.för. tagit ut för mycket i nättariff av sina kunder 10 802 822 kr.

Energimarknadsinspektionen har tidigare uttalat att företagen bör medges en viss tid för omställning och att inspektionen därför detta första år som Nätnyttomodellen används i tariffillsynen inte kommer att kräva att tariffnivåerna återställs till en nivå som skulle motsvara en debiteringsgrad om 1,0.

Med hänsyn till den debiteringsgrad som Nätnyttomodellen medfört och övrigt ekonomiskt underlag samt av Energimarknadsinspektionens bedömning av vad företaget anfört finner inspektionen att Björklinge Energi ek.för. tillämpat en tariffnivå som inneburit en beräknad oskälighet med åtminstone 6 300 000 kr.

Överföringen av beloppen till det återbetalningsberättigade ska ske på sätt så ellagens krav på en saklig och ickediskriminerande nättariff upprätthålls, men kan i övrigt ske efter vad som Björklinge Energi ek.för. finner lämpligt, såsom genom kontanta betalningar eller reduktioner av utdebiterade nättariffer för innevarande verksamhetsår.

För att företaget ska kunna anses sänka sina tariffintäkter måste återbetalning ske till kunderna. Denna återbetalning ska ske enlighet med ellagens krav på saklighet och skälighet. Detta får enligt inspektionens bedömning anses innebära att fördelningen ska ske så att samtliga kunder som bidragit till företagets tariffintäkt 2003 är berättigade till återbetalning i förhållande till hur mycket de har betalt. Skäl för att frågå detta kan dock förekomma, t.ex. om det skulle vara förenat med orimliga kostnader i förhållande till återbetalningsbeloppet för viss kund att efter en lång tid återfinna denne.

Med stöd 12 kap. 3 § ellagen bör Björklinge Energi ek.för. vidare föreläggas att inkomma till Energimarknadsinspektionen med redovisningar över återbetalningen så att inspektionen kan utöva tillsyn över att beslutet efterlevs. Av redovisningen ska framgå vad bolaget gjort för att lokalisera de återbetalningsberättigade samt vilka eventuella svårigheter detta mött och vilka avvägningar Björklinge Energi ek.för. gjort.

Hur man överklagar, se bilaga Överklagande till Länsrätten.

Beslut i detta ärende har tagits av stf chefen för Energimarknadsinspektionen vid Statens energimyndighet Charlotte Zackari. I beslutet har deltagit enhetscheferna Karin Israelsson, Gunilla Åbrandt och Trond Gledje samt handläggaren Roger Husblad, den sistnämnda föredragande.

Charlotte Zackari
Stf Chef Energimarknadsinspektionen

Roger Husblad

